Nieuwsbrief

Maart 2026

Nijs oet Toen

Na ruim 10 jaar is tuinbeheerder Jan Jaap Boelhé met pensioen gegaan. Aan mij de eer om vanaf begin dit jaar zijn werk als tuinbeheerder voort te zetten (verderop in deze nieuwsbrief stel ik me voor). Vroon Rameckers is eind 2025 gestopt als tuinvrijwilligster. We zijn haar dankbaar voor de inzet in de afgelopen jaren.

Sneeuw en zon

En dan is 2026 opeens een jaar met een echte winter. Een lange periode hadden we veel sneeuw, en temperaturen onder de nul graden. Positief hieraan was dat je prachtige foto's van de tuin in winterse sferen kon maken.
Maar ondertussen zaten we ongeduldig te wachten op werkbaar weer. Om de stinzenplanten, die als eerste in bloei komen, aan de bezoekers te kunnen laten zien moest er het nodige werk verzet worden. De lange winter zorgde er voor dat deze vroegbloeiende stinzenplanten zich later dan de voorgaande jaren boven de grond kwamen. Zo laat dat de stinzenflora-monitor een week later van start is gegaan. En ook de eerste rondleiding is een week verzet. Gelukkig hadden we vóór dat de rondleiding begon een aantal zonnige warme dagen waardoor de tuin tijdens de rondleiding vol met sneeuwklokjes, winterakonieten en boerenkrokussen stond.

Trappen en verleiden

Door het winterse weer kwam het werk aan de trappen van de kuil stil te liggen. Sinds een paar weken wordt er weer hard aan de trap gewerkt. Het zal nog een aantal weken duren eer de kuil weer toegankelijk is voor bezoekers. Een deel van de kuil moet dan nog worden aangeplant. Naar verwachting zal in de zomer dit gedeelte van de tuin er weer prachtig bijstaan.
Tijdens de koude uren in de ochtend is er flink gesnoeid in de sneeuwbessen die aan de zijde van de hoofdweg staan. Hierdoor is langs de slootkant ruimte ontstaan waar we later bollen kunnen planten. Volgend voorjaar zal het beeld vanaf de Hoofdstraat daardoor veel fleuriger zijn, hopelijk verleidt dat mensen de tuin te bezoeken.

Bomen en bodem

Bomen zijn in het stinzenplantenmilieu van groot belang voor het bodemleven, waardevol voor schaduw en verkoeling van de bodem en voor het aanbod van voedsel. Voor de collectie stinzenplanten van Domies Toen zijn de bomen dan ook van groot belang. Veel bomen hebben een aardige tot hoge leeftijd. Een paar weken geleden is er in opdracht van Groninger Kerken naar de gezondheid

van de bomen gekeken. Hieruit werd duidelijk dat onze trots, de rode beuk een prima conditie heeft. De stamomtrek is flink toegenomen na de laatste inspectie van 2021: van 458 naar 471cm.

Schelpen en stengels

Op vrijdag 13 maart vond NLdoet plaats. Mede door de hulp van leden van de Groengroep Pieterburen en vrijwilligers van Domies Toen is er dit jaar veel werk verzet. Zo zijn de schelpenpaden aangevuld met schelpen. De paden zijn in de afgelopen maanden verbreed om de tuin toegankelijker te maken voor mensen die gebruik maken van een rolstoel of rollator. Daarnaast is de kruidentuin schoongemaakt en zijn de oude stengels van de planten verwijderd.

Bij deze wil ik alle vrijwilligers die op deze dag hebben geholpen nogmaals bedanken voor hun inzet.

Leren en leidraad

Deze Nijs in Toen wil ik graag afsluiten met een dankbetuiging aan mijn voorganger Jan Jaap Boelhé. Zo'n leermeester wens ik iedereen toe. Al zal ik meer dan Jan Jaap gebruik maken van accugereedschap, de basisgedachten - eerbied voor de biodiversiteit van de tuin en het behoud daarvan - zullen de leidraad blijven bij het werken in Domies Toen. *Dick Bakker*

Twee smakelijke plagen

Zevenblad, wie wil deze mooie plant nu in de tuin? Niemand toch? Nee, dan daslook. Veel mensen bestrijden die niet, maar planten 'm bewust aan, om er later achter te komen dat deze plant zich langzaamaan overal in de tuin vestigt en, net als het zevenblad, erg lastig in toom te houden is.

In een boeket

Zevenblad is door de Romeinen als groente geïntroduceerd. Het is prima eetbaar en bevat onder andere vitamine C. De plant is inheems en groeit op vochtige voedselrijke plekken in zon en halfschaduw. De bladeren zijn onder aan de stengel zeventallig - wat zijn naam verklaart - en bovenaan hebben ze drie bladeren. Het

zevenblad Foto: Wikipedia

scherm met witte bloemetjes dat in juni/juli verschijnt staat heel mooi in een boeket!
De wortelstok breekt gemakkelijk af en ontwikkelt zich dan weer tot een volwassen plant. Spitten, schoffelen of handmatig verwijderen, zevenblad lacht er om, hij breidt zich alleen maar verder uit.
Zevenblad is in het stinzenmilieu een begeleidende soort. Dat wil zeggen dat het een van de planten is die zich van nature erg goed thuis voelen in dit vochtige, voedselrijke milieu. Het is geen stinzenplant, maar je komt hem als begeleider wel vaak tegen bij stinzenplanten.

In een salade

Daslook is een inheems bolgewas. Dat deze plant tot de lookfamilie behoort kun je goed ruiken, hij verspreidt een sterke uiengeur.
De plant is bekend als ingrediënt voor onder andere salades en pesto.
Daslook groeit in halfschaduw op vochtige, kalkrijke grond die humusrijk is. In Nederland is hij voornamelijk te vinden in Limburg.
Voor een plant uit de lookfamilie heeft hij een breed blad, de mees-

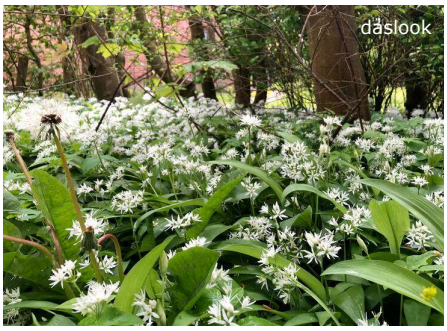
daslook

te uiachtige, zoals bieslook en lente-ui, hebben een pijpachtig, hol blad. Van april tot juni heeft daslook kleine stervormige helderwitte bloemen die in een los, bolvormig scherm staan. Na de bloei wordt het beeld gevormd door de schermen met zaden. Het blad is dan al afgestorven.
Daslook vermeerdert zich door bolletjes in de bodem en massaal door zaad. Het zaad wordt, net als bij andere stinzenplanten, door mieren meegesleept en zo over de tuin verspreid. Het is dan ook niet zo vreemd dat het in de meeste tuinen een plaag vormt.
Daslook valt onder de regionale stinzenplanten, ze zijn in Limburg inheems en komen daarbuiten alleen in het stinzenmilieu voor.
Dick Bakker

Hogelandse pesto van daslook en walnoot

Het is weer de tijd van de daslook. Groeit uitbundig in mijn tuin en in het bos achter de tuin. Een beetje plukken voor eigen gebruik kan geen kwaad.
Daslook is een gezond plantje. De blaadjes zijn te gebruiken voordat de plant bloeit. Het blad van daslook lijkt op giftige planten als lelietje van dalen en herfsttijloos. Hoewel die later groeien, zekerheid voor alles: kneus en ruik altijd eerst of het naar knoflook ruikt. Dan heb je de goede!

Knip of snij de blaadjes eerst in kleine stukjes, en hak de noten alvast grof. Pureer alle ingrediënten. Indien te dik, klein beetje water toevoegen. Tussendoor steeds even proeven of het naar je zin is.
In de koelkast blijft de daslookpesto een paar dagen goed. Met een dun laagje olie bovenop blijft de smaak het beste bewaard. Maar direct gebruiken is het lekkerst.

30 g (ongeveer twee handjes vol) daslookblad, zonder steeltjes, gewassen en goed gedroogd
50 g walnoten
20 g zonnebloempitten
20 g edelgist
50-75 ml huttentutolie (of koolzaadolie)
1 of 2 eetl. citroensap
snufje peper en zout

Met warme groet,
Angelika van Tuin Engelwortel

maandag
6 april 14:00
Wandeling langs eetbare bloemen en planten en proeverij toe, samen met Angelika

Even voorstellen: de nieuwe beheerder

Al een paar jaar ben ik, Dick Bakker, als vrijwilliger actief in Domies Toen. Het begon met een stage tijdens de opleiding Ecologisch hovenier van Oase. Jan Jaap Boehlé was mijn leermeester. Dat is hij tot aan zijn pensioen gebleven en daar ben ik hem heel dankbaar voor.

Wending

Laat ik me voorstellen. Tot mijn 58-ste woonde ik in Delft en werkte bij een winkelketen voor buitensportartikelen. Ik was daar eindverantwoordelijke voor de boek- en kaartafdelingen van de winkels. Door een reorganisatie verloor ik mijn baan. Om daar een positieve wending aan te geven, besloot ik naar de provincie Groningen te verhuizen. Door de liefde ben ik later in Dokkum terecht gekomen.
Veel vreugde haal ik uit het maken van grote wandeltochten. Wandelen is voor mij verhalen halen, ik verbeeld ze dan met mijn analoge camera. Verder ben ik een romanlezer, een kunstgenieter en een filmhuisbezoeker.

Speerpunten

Het zal u niet verbazen dat ik daarnaast graag in de tuin werk, in die van mij en van klanten. Domies Toen is daarvan de meest bijzondere. Het is toch eigenlijk heel speciaal dat één van de 27 tuinen die zijn aangesloten bij de Botanische Tuinen Nederland in Pieterburen ligt: de botanische tuin met de grootste collectie stinzenplanten van het noorden.

Deze rijke tuin mag ik, samen met vrijwilligers, beheren. Er zijn zes tuinbeheerders die me zijn voorgegaan. Ieder met zijn eigen inzichten en speerpunten.
Bij Jan Jaap was de bodem heilig en de collectie planten het wezen van de botanische tuin. Daarbij staan de planten niet los van het andere leven in de tuin. Bezoekers waren welkom. Vol passie kan hij over planten en biodiversiteit vertellen. Maar hij was ook wel eens bang dat de bezoekers de plantencollectie beschadigden.

Kunstwerken

Zelf heb ik die angst minder. De tuin zie ik als een museumgebouw en de plantencollectie als de kunstwerken die we aan bezoekers willen tonen.
Het draait om de collectie. Die moeten we behouden. De bodem blijft heilig, in het natuurlijke gedeelte van de tuin zal de bijbehorende plantengemeenschap leidend zijn. Biodiversiteit zal bij alle werkzaamheden en keuze van nieuwe planten een belangrijke rol blijven spelen. Iets wat je van een ecologisch hovenier mag verwachten.
De collectie willen we graag tonen. Dat willen we bereiken door de paden meer aandacht te geven en daardoor de toegankelijkheid te vergroten. Ook willen we meer verschillende tuinwandelingen creëren.

Welkom

Doordat we op dit moment een (te) klein aantal mensen hebben die in de tuin werken, gaan we kijken waar we de tuin zo kunnen aanpassen dat het werk gemakkelijker wordt. Dit zonder schade aan de collectie toe te brengen. Ongeveer drie dagen in de week ben ik in de tuin te vinden. Mocht u nader met me kennis willen maken, dan bent u van harte welkom. Wilt u als vrijwilliger komen helpen om Domies Toen in al zijn schoonheid aan de bezoekers te tonen, dan bent u meer dan welkom.

Agenda

Maandag 6 april, 14:00, rondwandeling langs eetbare planten en bloemen met Angelika Lukas
Zaterdag 11 april, 16:00, afscheid van Jan Jaap Boehlé, u bent van harte uitgenodigd
Zondag 19 april, 14:00, rondwandeling langs stinzenplanten met Heilien Tonckens
Zondag 3 mei, 14:00 rondwandeling langs stinzenplanten met Jan Willem Zwart
Zondag 31 mei, 14:00, rondwandeling langs geneeskrachtige kruiden met Saskia Nieboer
Kijk voor meer informatie in de agenda

De rondwandelingen zijn gratis. De entree voor de tuin is 3 euro voor niet-vrienden. Vrienden en kinderen tot 16 jaar hoeven geen entree te betalen.

Jan Jaap Boehlé in beeld

We nemen afscheid van beheerder Jan Jaap Boehlé. Graag deel ik met de lezer deze terugblik.

Gouden greep

In 2007 raakte Jan Jaap echt betrokken bij Domies Toen. Hij werd gevraagd als deskundig botanisch bestuurslid in het toen nieuwe bestuur omdat die kennis ontbeerde. Hij deed al langer rondwandelingen door Toen. Had ook al collegiaal contact met Klaas van Nierop, de eerste betaalde beheerder van de tuin.

In 2013 stopte Nienke Reeder als beheerder en volgde Jan Jaap haar op. Een gouden greep!

Aanpakker

Jan Jaap, dag en nacht werkend voor Toen, pakte als eerste de mergelvallei aan. Die was in de loop van de jaren verzuurd en verdicht. Door de ingreep kwamen de bedoelde planten weer terug. Jan Jaap bracht meer structuur in de kruidentuin, en voegde de knopentuin toe. Hij pakte de borders aan. De vroedmeesterpaddentuin, van waaruit de vroedmeesterpadden waren vertrokken, werd letterlijk omgetoverd in een insectentuin. Er kwamen biotoopschalen, met de verschillende noordelijke biotopen. En als laatste project begon Jan Jaap aan de renovatie van 'de kuil', de voormalige kelder van de weem. Tussendoor beheerde hij ook nog de collectie stinzenplanten die mede daardoor het predikaat Nationale collectie noordelijke stinzenplanten kreeg. Ook leidde hij zijn opvolger, Dick Bakker, op.

Behoeder

Tussendoor deed hij vaak rondwandelingen, liet hij mensen op een bijzondere manier kijken naar insecten en de prachtige functionele bouw van bloemen.
Hij maakte zich terechte zorgen over de teruggang van de insecten. Om dat een klein beetje terug te dringen kwam die insectentuin in Toen, een heerlijk rustgevende meditatieve tuin.
Hij kaartte de zorgelijke stand van de rode beuk aan wat de aanleiding was om onze beuk voor te dragen om mooiste boom van Nederland te worden. We werden in een spannende wedstrijd 3e, wat een uitzonderlijke prestatie is als je bedenkt dat er niets boven Groningen gaat en Domies Toen de noordelijkste maar ook kleinste botanische tuin van het land is. De stand van zaken rond de beuk houdt, mede door Jan Jaap, onze aandacht, maar ook die van Groninger Kerken, de eigenaar van de tuin.

Ontwikkelaar

Natuurlijk moet ook hier de prachtige serie boekjes ……. *ontdekken in Domies Toen* genoemd worden! Stinzenplanten, heemplanten, kruiden, meelifters, insecten, fritillaria's, bijbelse planten, biotopen, alles wat te ontdekken valt in Domies Toen kwam aan de orde. Dit samen met Leonie Barnier, redactie, Annette van Kelckhoven voor de vormgeving en Hermke Rijpkema voor de coördinatie. Een fantastische samenwerking met heel veel uren vrije tijd van allen! Ook educatief heeft Jan Jaap veel ontwikkeld. Hij liet iedereen, ook kinderen, op een heel nieuwe manier kijken naar alles wat leeft en groeit en ons altijd weer boeit, om een illustere voorganger te citeren.

Betrokken

We nemen nu afscheid van Jan Jaap als betaalde, maar onbetaalbare beheerder van Domies Toen. We hopen dat hij wel als vrijwilliger betrokken wil blijven en zich wil blijven bemoeien met de educatie en de biotoopschalen. Dat hij nog rondwandelingen wil blijven doen en zeker ook het nachtvlinderen!

U bent van harte uitgenodigd op het afscheid van Jan Jaap op zaterdag 11 april om 16:00.
Annette Broekhuizen